

Εκπαιδευτικά μονοπάτια στο Διαδίκτυο

Προτάσεις προσέγγισης οκτώ συχνών περιστατικών αναφορικά με τη χρήση του Διαδικτύου, που θα βοηθήσουν τους γονείς και τους κηδεμόνες ανηλίκων να στρέψουν τα παιδιά τους σε μια πιο υπεύθυνη διαδικτυακή συμπεριφορά

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Πρόλογος

Για εμάς τους μεγάλους, το Διαδίκτυο αποτελεί ως επί το πλείστον πηγή πληροφόρησης και επικοινωνίας. Τείνουμε να το χρησιμοποιούμε λιγότερο συχνά για να «κατεβάζουμε» μουσική ή ταινίες, ή για να γίνουμε μέλη σε έναν ιστοχώρο κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, σε σχέση με τους ανηλικούς. Λόγω των εργασιακών και οικογενειακών μας υποχρεώσεων, είναι λιγότερο πιθανό να λάβει το Διαδίκτυο έναν τόσο κεντρικό ρόλο στην καθημερινή μας ζωή, όπως λαμβάνει στη ζωή των εφήβων ή ακόμα και παιδιών μικρότερων ηλικιών.

Στην πραγματικότητα, για πολλούς ανηλικούς το Διαδίκτυο έχει γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής και προσωπικής τους ταυτότητας. Το Διαδίκτυο τους παρέχει την ευκαιρία να είναι σε επαφή με τους φίλους τους, να αποκτούν νέους φίλους, και να μοιράζονται τα ενδιαφέροντά τους με άλλους χρήστες που βρίσκονται ακόμα και στην άλλη άκρη της γης. Μέσα από το Διαδίκτυο, οι ανήλικοι μπορούν να διασκεδάσουν παίζοντας παιχνίδια, ή να «κατεβάσουν» μουσικές και βίντεο, πολλές φορές παράνομα. Κατά τη χρήση του Διαδικτύου, οι ανήλικοι μπορούν να πειραματιστούν δοκιμάζοντας διαφορετικές ταυτότητες, και να ενημερωθούν για κάθε λογής θέματα με ταχύτητα που καμία εγκυκλοπαίδεια δε θα μπορούσε ποτέ να φτάσει.

Δυστυχώς, όμως, κάποια ζητήματα που σχετίζονται με το Διαδίκτυο είναι προβληματικά και απαιτούν ειδική προσοχή από τους γονείς και τους κηδεμόνες. Οι ανήλικοι μπορούν να απομονωθούν από τον αληθινό κόσμο. Μπορεί να έρθουν αντιμέτωποι με λανθασμένες πληροφορίες και απάτες. Μπορεί να επηρεαστούν από ανάρμοστο ή επιβλαβές περιεχόμενο και συμπεριφορές. Περαιτέρω, υπάρχει το μείζον ζήτημα της ψηφιακής παρενόχλησης ή της αποπλάνησης από παιδεραστές.

Παρόλα αυτά, δε θα πρέπει να ανησυχούμε και να αγωνιούμε τόσο, ώστε να περιορίσουμε κάθε διάλογο με το παιδί μας και να βασιζόμαστε αποκλειστικά σε κυρώσεις και τιμωρίες. Όπως πάντα, η καλύτερη κατανόηση του φαινομένου και η εξέταση εναλλακτικών παιδαγωγικών μεθόδων είναι απαραίτητα στοιχεία για μια αποτελεσματική διαπαιδαγώγηση.

Ο παρών οδηγός σχεδιάστηκε με γνώμονα την ανάγκη να εκτιμήσουμε ως γονείς την τεράστια δυναμική του Διαδικτύου και να την προωθήσουμε με σωστό τρόπο στα παιδιά μας, χωρίς να υποτιμούμε τους κινδύνους που παραμονεύουν. Ο οδηγός δεν επιδιώκει να καταστεί απλά ένα τεχνικό συμβουλευτικό εργαλείο, αλλά πάνω απ' όλα να χρησιμεύσει ως ένα εκπαιδευτικό εγχειρίδιο που θα βοηθήσει τους γονείς να κατανοήσουν πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος τους αναφορικά με την υπεύθυνη και ασφαλή πλοήγηση των παιδιών τους στο Διαδίκτυο.

Σε ποιον απευθύνεται ο παρών οδηγός

Ο οδηγός απευθύνεται στους γονείς και τους κηδεμόνες ανηλίκων που:

- επιθυμούν να κατανοήσουν καλύτερα τους λόγους που τα παιδιά τους δαπανούν τόσες πολλές ώρες στο Διαδίκτυο, καθώς και το ρόλο που παίζει η τεχνολογία στη ζωή τους.
- δεν είναι αρκετά εξοικειωμένοι με το Διαδίκτυο, όσο τα παιδιά τους, και περιορίζουν το γονικό τους ρόλο στο να απαγορεύουν ή να περιορίζουν τη χρήση αυτής της τεχνολογίας.
- γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, αλλά υπερεκτιμούν το επίπεδο ωριμότητας και επίγνωσης των παιδιών τους, με αποτέλεσμα να παραμελούν την ανάγκη των παιδιών για καθοδήγηση.
- θεωρούν ότι οι νέες τεχνολογίες είναι πιθανώς βλαβερές για τα παιδιά τους, και πηγή προβλημάτων που στη δική τους εφηβεία ήταν λιγότερο συχνά, όπως η απομόνωση και η εξάρτηση.

Από την επαφή μας με παιδιά και εφήβους, γονείς και δασκάλους, όλα αυτά τα χρόνια που υλοποιούμε τη δράση *Saferinternet.gr*, μάθαμε πως τα παιδιά και οι έφηβοι είναι ιδιαίτερα ενεργοί καταναλωτές της τεχνολογίας και καθόλου παθητικοί αποδέκτες της. **Παρόλη, όμως, την –πολλές φορές εξαιρετική– τεχνική τους γνώση, οι ανήλικοι παραμένουν «εύθραυστοι» από συναισθηματικής άποψης.** Και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο χρειάζονται εκπαιδευτική καθοδήγηση από κάποιο δικό τους άνθρωπο. Οι γονείς διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να αποκτήσουν ανεξαρτησία και αίσθημα ευθύνης με αυτοσεβασμό, αλλά και σεβασμό προς τους άλλους και το νόμο, βοηθώντας τα να αντιμετωπίσουν συναισθηματικά ζητήματα, και να αναπτύξουν τις δικές τους αξίες και τις κριτικές τους ικανότητες.

Καθώς οι νέες τεχνολογίες αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία στην καθημερινή μας ζωή και στη ζωή των παιδιών μας, η οικογένεια –μαζί με το σχολείο και τους άλλους εκπαιδευτικούς φορείς– δεν μπορεί να απέχει από τον πολύ σημαντικό εκπαιδευτικό της ρόλο.

Το περιεχόμενο και η δομή του οδηγού

Ο οδηγός περιλαμβάνει οκτώ συγκεκριμένες περιπτώσεις που αντιμετωπίζουμε στο πλαίσιο της δράσης *Saferinternet.gr*, σχεδόν καθημερινά πια, στις συζητήσεις μας με γονείς αλλά και με ανηλίκους. Κάθε περίπτωση περιγράφει:

- » ένα σύντομο **περιστατικό** που περιλαμβάνει ένα γονέα και έναν ανήλικο σε μια συγκεκριμένη περίπτωση χρήσης του Διαδικτύου. Κάθε περιστατικό αναδεικνύει συγκεκριμένες ανάγκες, κίνητρα και συναισθήματα που κρύβονται πίσω από τη χρήση του Διαδικτύου από τους ανηλίκους.
- » μια **ερμηνεία** της περίπτωσης που περιγράφει το περιστατικό, με έμφαση στο ρόλο που διαδραματίζουν τα άτομα που εμπλέκονται, τη δυναμική των σχέσεων, και τα προβλήματα που ενδεχομένως προκύπτουν.
- » μια πρόταση **προσέγγισης** του περιστατικού, αναδεικνύοντας τρόπους με τους οποίους ένας γονέας μπορεί να αντιμετωπίσει μια αντίστοιχη κατάσταση από εκπαιδευτικής άποψης, και που αποκαλούμε «εκπαιδευτικό μονοπάτι».

Οι προτάσεις αυτές έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τους γονείς να ελέγξουν τους τρόπους και την έκταση χρήσης της τεχνολογίας από τα παιδιά τους με γνώμονα την ασφάλειά τους. Βεβαίως, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι καταστάσεις που περιγράφονται στον παρόντα οδηγό δεν αποτελούν «πανάκεια» για το κάθε παιδί. Κάθε παιδί είναι μια ξεχωριστή οντότητα, και ως γονείς πρέπει να προσαρμόζουμε τη συμπεριφορά μας στα εκάστοτε δεδομένα.

Το «μονοπάτι» που προτείνουμε στα περιγραφόμενα περιστατικά δε σημαίνει ότι αποτελεί τη μόνη ενδεδειγμένη ή την καλύτερη λύση. Αποτελεί μια πρόταση που απορρέει από τις εμπειρίες μας, και την οποία ο καθένας καλείται να ερμηνεύσει βάσει των δικών του βιωμάτων και να την προσαρμόσει αναλόγως, δημιουργώντας το δικό του «εκπαιδευτικό μονοπάτι» που θα ακολουθήσει για τα παιδιά του.

Ένας τρόπος αξιοποίησης των «εκπαιδευτικών μονοπατιών» είναι η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών με άλλους γονείς, ή η αντιμετώπισή τους ως «ιδέες» που χρήζουν του στοχασμού μας και που θα μας βοηθήσουν να προβληματιστούμε με θετικό τρόπο στην καθοδήγηση των παιδιών μας.

Δρ. Βερόνικα Σαμαρά
Επικεφαλής Δράσης Saferinternet.gr
Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου

Περιεχόμενα

1. Τιμωρία.....	6
2. Και... πόσες επαφές έχεις;.....	9
3. Το προφίλ μου μπορεί στα σίγουρα να μου δημιουργήσει στρες!.....	12
4. Ένα κλικ που αλλάζει τη ζωή σας.....	15
5. Αυστηρά ακατάλληλο για ανηλίκους.....	18
6. Έχω κι εγώ δικαίωμα να «σερφάρω» στο Διαδίκτυο!.....	21
7. Άλμα στο σκοτάδι.....	25
8. Το «καλό παράδειγμα».....	27

1. Τιμωρία

Το περιστατικό

Ο μικρός σας γιος δε λέει να ξεκολλήσει από τον υπολογιστή και το Διαδίκτυο. Οπότε πήρατε την απόφαση! Θα βγάλετε τον υπολογιστή από την πρίζα!

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Δεν υπάρχει περίπτωση το παιδί σας να μην μπει στον κόσμο του Διαδικτύου! Μάλιστα, χωρίς να το θέλουν πολλές φορές, οι γονείς, αλλά και πολλοί παππούδες, ενθαρρύνουν στη σημερινή εποχή τη χρήση του υπολογιστή ως ένα είδος «**ψηφιακής νταντάς**», που θα κρατήσει τα παιδιά μακριά από τους πιθανούς κινδύνους, έξω στο δρόμο.

Παρόλα αυτά, η πλοήγηση των παιδιών στο Διαδίκτυο οδηγεί πολλές φορές σε οικογενειακές **συγκρούσεις**, για πολλούς λόγους:

- Ο χρόνος που ξοδεύεται και οι δραστηριότητες των ανηλίκων στο Διαδίκτυο δεν είναι υπό τον **έλεγχο** των γονέων ή των παππούδων, και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές ανησυχίες.
- Ο χρόνος που ξοδεύεται από τους ανηλίκους στο Διαδίκτυο, μερικές φορές τους **αποσπά** από τη μελέτη τους ή από άλλες υποχρεώσεις τους.
- Κάποιες φορές φαίνεται ότι η πλοήγηση στο Διαδίκτυο απομακρύνει τα παιδιά από τον **πραγματικό κόσμο**.
- Συχνά είναι πολύ δύσκολο να κατανοήσετε πώς μπορούν τα παιδιά να **ξοδεύουν τόσο πολύ χρόνο** στο Διαδίκτυο, και, πάνω από όλα, γιατί το κάνουν.

Πολλοί γονείς, ειδικά αυτοί που δεν είναι πεπεισμένοι για τη «χρηστικότητα» του Διαδικτύου, μπορεί να μπουν στον πειρασμό να ελέγχουν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο ως ένα μέσο **ανταμοιβής** ή **τιμωρίας**. Αυτή η τακτική είναι αντίστοιχη με την παλιά τακτική του «μαστιγίου και του καρότου», που χρησιμοποιούνταν π.χ. για να ελέγχεται η χρήση του σταθερού τηλεφώνου, η άδεια να βγούμε έξω το βράδυ, ή η δυνατότητα να δούμε συγκεκριμένα προγράμματα στην τηλεόραση.

Όμως, εάν σκεφθείτε λίγο ρεαλιστικά, πολύ εύκολα θα κατανοήσετε ότι:

- το να σταθούμε εμπόδιο στην εξάπλωση της χρήσης του Διαδικτύου από τους ανηλικούς είναι πρακτικά **αδύνατο**.
- το Διαδίκτυο αποτελεί πια για τους περισσότερους ανηλικούς ένα αναπόσπαστο κομμάτι της **κοινωνικής τους ταυτότητας**: οι ανήλικοι που στερούνται τη σύνδεση στο Διαδίκτυο στο σπίτι ως τιμωρία, μπορεί να αισθανθούν ότι έχουν καταπατηθεί τα δικαιώματά τους, γιατί: «Εάν δεν είσαι συνδεδεμένος, είσαι απομονωμένος!».

Τέλος, όταν ένα παιδί δεν τα καταφέρνει τόσο καλά στο σχολείο, ή όταν δεν είναι αρκετά αφοσιωμένο στη μελέτη του, ίσως **να μη φταίει το Διαδίκτυο**. Χαμηλές σχολικές αποδόσεις μπορεί να αποτελούν ένα προειδοποιητικό σήμα που πρέπει να δείτε πολύ προσεκτικά, και να σκεφθείτε άλλες πιθανές αιτίες, εκτός του Διαδικτύου.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Ανεξάρτητα από τις γενικές σας απόψεις σχετικά με την **τιμωρία**, αξίζει να σκεφθείτε τι σημαίνει να χρησιμοποιήσετε το Διαδίκτυο ως ένα όργανο τιμωρίας. Ας λάβετε υπόψη σας τα εξής:

- Στο Διαδίκτυο υπάρχει πλειάδα **χρήσιμων** πραγμάτων που μπορούν να ωφελήσουν στην ανάπτυξη του παιδιού σας. Η αποσύνδεση από το Διαδίκτυο θα τους στερήσει αυτές τις δυνατότητες.
- Έχετε πάντα στο νου σας, ότι εάν **εμμείνετε** στις αποφάσεις σας να αρνηθείτε την πρόσβαση στο Διαδίκτυο, αυτή η απόφαση μπορεί να ληφθεί ως άδικη.
- Εάν πάρετε τον υπολογιστή ή διακόψετε τη σύνδεση, ενώ όλοι οι φίλοι του παιδιού σας είναι συνδεδεμένοι, το παιδί σας μάλλον θα βρει **εναλλακτικές οδούς** –μακριά από το βλέμμα σας και την εποπτεία σας– για να πλοηγηθεί στο Διαδίκτυο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η «μυστική» χρήση μπορεί να ενθαρρύνει επιζήμιες μορφές συμπεριφορών.

Μερικές συμβουλές:

- Καθιερώστε **από την αρχή** τον κανόνα ότι η χρήση του Διαδικτύου απαιτεί ένα **επίπεδο ωριμότητας**. Εάν το παιδί σας χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο με ακατάλληλο τρόπο, ίσως θα χρειαστεί να θέσετε κάποιους περιορισμούς στη χρήση αυτή.
- Προσπαθήστε να **βοηθήσετε το παιδί σας** στις σχολικές του εργασίες χρησιμοποιώντας –εκτός των άλλων βοηθημάτων– και τον υπολογιστή για έρευνα μέσα από το Διαδίκτυο.
- Έχετε στο νου σας ότι ο υπολογιστής και το Διαδίκτυο μπορούν να αποτελέσουν **πηγή ενθάρρυνσης** του παιδιού σας να αντιμετωπίζει τις σχολικές του εργασίες με μεγαλύτερη σοβαρότητα.

2. Και... πόσες επαφές έχεις;

Το περιστατικό

Η 13χρονη κόρη σας διατηρεί προφίλ στο Facebook και όλη την ώρα μιλάει για τη λίστα των «ψηφιακών της φίλων» που διαρκώς μεγαλώνει. Έχει ήδη 350 «φίλους» και αυτό την κάνει ιδιαίτερα δημοφιλή σε παιδιά της ηλικίας της, καθώς η νέα μόδα των εφήβων επιτάσσει τα σημερινά παιδιά να αναπτύσσουν την ταυτότητά τους και τις σχέσεις τους, τόσο στο φυσικό, όσο και στον ψηφιακό κόσμο. Εσείς, ωστόσο, βλέποντάς την να προσθέτει συνέχεια νέους «φίλους», ανησυχείτε κατά πόσο τους γνωρίζει όλους αυτούς και εάν είναι επάγρυπνη για τους κινδύνους που μπορεί να παραμονεύουν μέσα από διαδικτυακές φιλίες, ενώ ταυτόχρονα θα επιθυμούσατε να έχει μια πιο υγιή κοινωνική ζωή και εκτός υπολογιστή.

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Σίγουρα έχετε ακούσει για το νέο φαινόμενο που λέγεται **κοινωνική δικτύωση**. Και αν δεν έχετε ακούσει ακριβώς τον όρο αυτό, σίγουρα θα έχετε ακούσει από τα παιδιά σας να μιλάνε μεταξύ τους για τους φίλους τους στο Facebook, το πιο δημοφιλές εργαλείο κοινωνικής δικτύωσης αυτή τη στιγμή σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά και στην Ελλάδα.

Η **κοινωνική δικτύωση** παρέχει ένα νέο πλαίσιο επικοινωνίας στο Διαδίκτυο. Τα κοινωνικά δίκτυα που έχουν δημιουργηθεί αποτελούν για πολλούς εφήβους προέκταση της αληθινής κοινωνικής τους ζωής, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα:

- να έχουν επαφή με τους φίλους τους σε καθημερινή βάση.
- να κάνουν νέους φίλους, π.χ. βάσει κοινών ενδιαφερόντων.
- να διατηρήσουν φιλίες με άτομα που ζουν σε άλλες χώρες και ηπείρους.
- να αποκτήσουν την προσοχή των άλλων και –πολλές φορές– να καταπολεμήσουν τη μοναξιά που μπορεί να αντιμετωπίζουν στη ζωή τους.

Τα κοινωνικά δίκτυα είναι πλέον πολύ δημοφιλή στα παιδιά, μάλιστα ήδη από την προεφηβική ηλικία. Όσο, δε, τα παιδιά μεγαλώνουν και τα ενδιαφέροντά τους αλλάζουν, αντίστοιχα αλλάζουν τα εργαλεία και τα συστήματα που χρησιμοποιούν στα δίκτυα αυτά.

Ένας λόγος για την τρομακτική επιτυχία των ιστοχώρων κοινωνικής δικτύωσης είναι ότι παρέχουν στους εφήβους ένα νέο τρόπο να 'χτίσουν' το δικό τους δίκτυο φίλων, συμμαθητών, και εν γένει συνομηλίκων τους, και να αναπτύξουν τη δική τους **προσωπική ταυτότητα**, ξεχωριστά από αυτή της οικογένειάς τους.

Τα δίκτυα αυτά αυξάνουν την **ικανότητα των παιδιών να δημιουργήσουν σχέσεις** και να μεγαλώσουν τον αριθμό των γνωριμιών τους. Αυτή η δυνατότητα είναι πολύ σημαντική, καθώς οι εξωτερικοί χώροι για συναντήσεις και συναναστροφές γίνονται καθημερινά όλο και πιο λίγοι, με αποτέλεσμα τα παιδιά να περνούν όλο και περισσότερο χρόνο στο σπίτι, ειδικά κατά την περίοδο της προεφηβείας, όταν η αυτονομία τους είναι ακόμα αρκετά περιορισμένη.

Το Διαδίκτυο παρέχει επίσης τη δυνατότητα στα παιδιά να **μοιράζονται τα ενδιαφέροντά τους** με άλλους χρήστες και να γίνονται μέλη σε ομάδες κοινών ενδιαφερόντων, με τον ίδιο τρόπο που γίνονται μέλη οργανώσεων ή εγγράφονται σε ομάδες στο φυσικό κόσμο. Μάλιστα, το Διαδίκτυο επιτρέπει τέτοιες δραστηριότητες με άμεσο και εύκολο τρόπο, και πολλές φορές με ανθρώπους που βρίσκονται στην άλλη άκρη του κόσμου.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Για έναν ενήλικα, μπορεί να αποδειχτεί δύσκολο να κατανοήσει την ανάγκη των εφήβων να είναι μονίμως σε επαφή με τους φίλους τους και να δημιουργούν έναν τόσο μεγάλο αριθμό **επαφών ή διαδικτυακών φίλων**.

Μερικές συμβουλές:

- Όπως πάντα, **η καλή επικοινωνία** μεταξύ γονέων, παππούδων και παιδιών αποτελεί το κλειδί για την αποφυγή κινδύνων που ενέχει η χρήση του Διαδικτύου.
- Αντί να ανησυχείτε και να νοιώθετε αναποτελεσματικοί, είναι καλή ιδέα να μάθετε πώς δουλεύει αυτή η νέα τεχνολογία. Για παράδειγμα, μπορείτε να ζητήσετε από τα παιδιά **να σας δείξουν** τι είναι η κοινωνική δικτύωση.

- Γιατί να μη γίνετε και εσείς μέλος ενός κοινωνικού δικτύου; Έτσι θα μπορείτε **να κατανοήσετε** πολύ καλύτερα τον τρόπο που δουλεύει ένα τέτοιο δίκτυο, πώς είναι να είσαι μέλος του, και ποιες ανάγκες ικανοποιεί.
- Ρωτήστε τα παιδιά σας να αναλογιστούν **πόσους αληθινούς φίλους έχουν στην πραγματική ζωή** –αυτούς που θα τους εμπιστευόντουσαν κάποιο πρόβλημα ή μυστικό τους. Ρωτήστε τα, επίσης, εάν όλοι οι φίλοι των φίλων τους, ακόμα και όλοι οι φίλοι των αδελφών τους, είναι και δικοί τους φίλοι. Μάλλον θα σας απαντήσουν με 'όχι'. Εκμεταλλευτείτε την απάντηση, για να τα ρωτήσετε στη συνέχεια πόσους φίλους έχουν στους ιστοχώρους κοινωνικής δικτύωσης που επισκέπτονται. Έτσι, θα τα παρακινήσετε να σκεφθούν αν τελικά οι διαδικτυακοί φίλοι –οι περισσότεροι τουλάχιστον– είναι απλές γνωριμίες ή επαφές που θα έκαναν και σε ένα πάρτι, και όχι φίλοι, με την αληθινή έννοια της λέξης αυτής.
- **Γνωρίστε τους φίλους των παιδιών σας.** Θα σας βοηθήσει να κρίνετε εάν αποτελούν θετική επιρροή στην ανάπτυξή τους, ίσως προσκαλώντας τους στο σπίτι σας.

3. Το προφίλ μου μπορεί στα σίγουρα να μου δημιουργήσει στρες!

Το περιστατικό

Εδώ και καιρό, ο 15χρονος γιος σας, Αλέξανδρος, είναι κολλημένος μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή του, και αναρωτιέστε τι στο καλό κάνει...

«Τι κάνεις όλο αυτό τον καιρό στον υπολογιστή; Έχει περάσει αρκετός καιρός από την τελευταία φορά που πήγες σινεμά με τους φίλους σου...»

«Δε χρειάζεται πια να πηγαίνω σινεμά με τους φίλους μου, γιατί έχω γίνει τώρα μέλος μιας εικονικής κοινότητας σινεφίλ. Έχω γίνει γνωστός ως "Srielberg" και μαθαίνω χιλιάδες πράγματα».

«Θα μπορούσες τουλάχιστον να παίζεις ποδόσφαιρο μια στο τόσο».

«Μα περνάω τέλεια παίζοντας ποδόσφαιρο στον υπολογιστή με άτομα από όλο τον κόσμο... επιτέλους, μπορώ να είμαι ο Μαραντόνα!»

«Γιατί δε βγαίνεις έξω λιγάκι να δεις τους φίλους σου;»

«Μα, για ποιο λόγο; Από το δωμάτιό μου μπορώ να "βρεθώ" με πάμπολλα άτομα την ίδια στιγμή: έχω φίλους στο Facebook, το Twitter, το Myspace, το Skype...»

Τι γλώσσα μιλάει ο γιος σας... μπορεί να αναρωτηθείτε... τι είναι όλα αυτά τα αγγλικά που σας αραδιάζει... φίλοι στον υπολογιστή που τον κρατάνε μέρα-νύχτα μπροστά από την οθόνη...

«Καλά, τουλάχιστον προσπάθησε να πηγαίνεις για ύπνο λίγο νωρίτερα».

«Μα τη νύχτα πρέπει να ανανεώσω τον "Alex", τον "Ale94", τον "Alexander", τον "Alexander the Great"...».

Εδώ πια δεν καταλαβαίνετε λέξη!

«Και ποιοι είναι όλοι αυτοί;»

«Μα, τα προφίλ μου! Εάν δεν τα ανανεώνω κάθε νύχτα, δε θα είχα τόσους εικονικούς φίλους!»

«Μα, δεν ήταν όλα πολύ πιο καλά όταν ήσουν απλά ο Αλέξανδρος που βρισκόταν με τους φίλους του, έπαιζε ποδόσφαιρο, πήγαινε σινεμά;...»

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Τα προφίλ αποτελούν ένα σημαντικό μέρος των ιστοχώρων κοινωνικής δικτύωσης. Ένα **προφίλ** είναι σα μια ιστοσελίδα, όπου κάθε άτομο αναπτύσσει την προσωπική του ταυτότητα δημοσιεύοντας φωτογραφίες, βίντεο και κείμενα, και περιγράφοντας τα ενδιαφέροντά του, τις σκέψεις του και τις απόψεις του.

Ως γονείς –αλλά και ως παππούδες– μπορεί να σας εκπλήσσει το γεγονός ότι τα παιδιά σας ξοδεύουν πάρα πολλές ώρες για τα «ιντερνετικά» τους προφίλ. Παρόλα αυτά, πολλές φορές αποτελούν έναν τρόπο για την εξερεύνηση και ανάπτυξη της προσωπικής τους ταυτότητας, αντίστοιχο με τον τρόπο που εξερευνούσατε εσείς τον εαυτό σας, όταν ήσασταν έφηβοι.

Αντί να ανησυχείτε για το χρόνο που τα παιδιά σας ξοδεύουν στο προφίλ τους, ας προσπαθήσετε να επικεντρώσετε την προσοχή σας στα **πιθανά τους κίνητρα**. Για παράδειγμα, μήπως προσπαθούν τα παιδιά να αποκτήσουν ή να ανακτήσουν την αίσθηση ότι ανήκουν κάπου, επειδή πιθανώς να τους λείπει αυτό στην πραγματική ζωή;

Εάν τα παιδιά σας χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο ως προέκταση των σχέσεών τους με τους φίλους τους, με τους οποίους συνήθως συναντώνται στο φυσικό κόσμο, τότε κρατούν ακόμα δεσμούς με την πραγματικότητα. Όμως, εάν οι σχέσεις τους υπάρχουν μόνο μέσα στο Διαδίκτυο, τότε μπορεί να διατρέχουν τον κίνδυνο να απομονωθούν από τον πραγματικό κόσμο, και να ζουν μέσα σε μια «**ψηφιακή φούσκα**».

Μπορούν να προκύψουν, δε, και άλλα προβλήματα που σχετίζονται με την υπερβολική ενασχόληση των εφήβων με τα διαδικτυακά τους προφίλ:

- Μπορεί να δημιουργηθεί ένα πραγματικό ψυχολογικό **στρες**, εάν οι έφηβοι αρχίσουν να αξιολογούν κάθε στιγμή και κάθε κατάσταση στη ζωή τους, ανάλογα με το πόσο μπορεί αυτό να εμπλουτίσει το διαδικτυακό τους προφίλ.
- **Κλοπή ταυτότητας**, δηλαδή ο κίνδυνος αλλαγής, ή ακόμη και κλοπής του προφίλ ή του κωδικού πρόσβασης στο προφίλ από κάποιον τρίτο. Αυτό μπορεί να αποτελεί περίπτωση ψηφιακής παρενόχλησης, μπορεί, όμως, να είναι και απερισκεψία ενός φίλου που χρησιμοποίησε τον κωδικό για να παρέμβει στο προφίλ του παιδιού σας για πλάκα.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Ακόμα και εμείς, ως ενήλικες, συχνά έχουμε την ανάγκη να δημιουργήσουμε **χώρο στη ζωή** μας για να απολαύσουμε τον ελεύθερο χρόνο μας και τα χόμπι μας, και να δημιουργήσουμε ένα διαφορετικό «προφίλ» του εαυτού μας, μακριά από τη δύσκολη καθημερινότητα. Αυτός ο πειρασμός είναι ιδιαίτερα έντονος όταν αντιμετωπίζουμε προσωπικά προβλήματα ή επώδυνες καταστάσεις που δεν μπορούμε να επιλύσουμε. Έτσι, θα πρέπει να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε πόσο συναρπαστικό μπορεί να είναι για τα παιδιά μας να μπορούν να εμπλουτίσουν τη δική τους προσωπικότητα μέσω της υιοθέτησης διαφορετικών ταυτοτήτων στον **εικονικό κόσμο**, ειδικά μέσα στη δύσκολη κατάσταση που αντιμετωπίζουμε ως χώρα.

Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να υπενθυμίζουμε στα παιδιά μας, πως πρέπει πάντα να **γυρίζουν πίσω** στον πραγματικό κόσμο, και πως οι ενέργειές τους στον εικονικό κόσμο μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο σκέψης τους, ή ακόμη να αποδειχτούν επιβλαβείς για τα ίδια ή και για τους άλλους.

Προσπαθήστε, λοιπόν, να επικεντρωθείτε στις **αιτίες αυτής της συμπεριφοράς**, αντί να επεμβαίνετε στη χρήση του εργαλείου.

Με άλλα λόγια, θα πρέπει να αναρωτηθείτε το εξής: η χρήση του Διαδικτύου από το παιδί σας **λειτουργεί συμπληρωματικά ή υποκαθιστά τις αληθινές σχέσεις;** Αν αισθάνεστε ότι το παιδί σας **χάνει την επαφή** με την πραγματικότητα, ενθαρρύνετέ το να συναναστρέφεται με παιδιά της ηλικίας του, ενδιαφερθείτε περισσότερο για τις σχολικές του δραστηριότητες, και διευκολύνετέ το να ασχοληθεί με τον αθλητισμό, με πράγματα που το ενδιαφέρουν, με τα χόμπι του. Αναρωτηθείτε μήπως εσείς οι ίδιοι το έχετε ακούσια παραμελήσει, λόγω της δουλειάς σας και των τόσων καθημερινών σας υποχρεώσεων. Μια καλή αρχή είναι να βρείτε μια κοινή δραστηριότητα που θα κάνετε με το παιδί σας τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα.

4. Ένα «κλικ» που αλλάζει τη ζωή σας

Το περιστατικό

Ενώ πλοηγείστε στο Διαδίκτυο από το σπίτι, κατά λάθος κάνετε κλικ σε έναν ιστοχώρο που αναφέρεται ως πολυσύχναστος, άρα κάποιος μέλος της οικογένειάς σας τον επισκέπτεται πολύ συχνά. Ο ιστοχώρος αυτός παρέχει αναξιόπιστες και επικίνδυνες «συμβουλές» για τον τρόπο που μπορείτε να χάσετε εύκολα και γρήγορα βάρος και να λάβετε μέρος σε διαγωνισμό μοντέλων.

Αυτόματα έρχονται στο νου σας οι πρόσφατες διατροφικές απαιτήσεις της 14χρονης κόρης σας, Μαρίας. Τώρα τελευταία τρώει μόνο μήλα και μακαρόνια χωρίς σάλτσα, με τη δικαιολογία ότι την πονάει το στομάχι της.

Στον ιστοχώρο βρίσκετε πλήθος φωτογραφιών τρομακτικά κοκαλιάρικων κοριτσιών και άλλες πληροφορίες, οι οποίες καθιστούν σαφές το γεγονός ότι τα κορίτσια αυτά υποφέρουν από σοβαρές διατροφικές διαταραχές. Μέχρι τώρα δεν είχατε συνειδητοποιήσει ποιες άμεσες επιπτώσεις θα μπορούσαν να έχουν αυτοί οι «προ-ανορεξικοί ιστοχώροι»¹ στη δική σας οικογένεια.

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Το Διαδίκτυο αντιπροσωπεύει αναμφίβολα μια τεράστια πηγή **γνώσης** και **πληροφορίας**. Ακόμα και μεταξύ των νέων, σύμφωνα με τις στατιστικές, η αναζήτηση στο Διαδίκτυο αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς λόγους χρήσης του, πρακτική που ενθαρρύνεται και από τα σχολεία.

Ακόμα και για έναν ενήλικα, δεν είναι πάντα εύκολο **να διαχωριστεί η αξιόπιστη από την αναξιόπιστη πληροφορία**. Όμως, εάν οι ανήλικοι δεν αναπτύξουν κριτική ικανότητα για να αξιολογούν την πληροφορία που βρίσκουν στο Διαδίκτυο και τις πηγές αυτής της πληροφορίας, μπορεί να είναι ιδιαίτερος επιρρεπείς στο να εμπιστεύονται **λανθασμένες πληροφορίες**. Πολλές φορές, δε, ενώ τα σχολεία αποδέχονται το Διαδίκτυο ως μια σημαντική πηγή πληροφόρησης, οι δάσκαλοι δε δίνουν πάντα την απαραίτητη προσοχή στον τρόπο, με τον οποίο οι μαθητές τους βρίσκουν και αναλύουν κριτικά την πληροφορία αυτή.

¹ Οι προ-ανορεξικοί ιστοχώροι, οι χώροι συνομιλίας, ή αυτά τα φόρουμ εξαιρούν την απώλεια βάρους, και παρέχουν συμβουλές για την απώλεια βάρους χωρίς να ανακαλυφθεί αυτή η συμπεριφορά. Το φαινόμενο της προ-ανορεξίας ξεκίνησε στις Ηνωμένες Πολιτείες και αφορά ως επί το πλείστον σε κορίτσια 12 ετών και άνω, αλλά έχει αρχίσει να γίνεται δημοφιλές και στα αγόρια. Αυτό το επικίνδυνο φαινόμενο ενέχει σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις σε νεότερους εφήβους που, δυστυχώς, το αντιμετωπίζουν ως μόδα, βλέποντας ανορεξικά πρότυπα στην τηλεόραση ή στις διάφημισεις.

Πολλές φορές, οι έφηβοι στρέφονται στο Διαδίκτυο για να ικανοποιήσουν την προσωπική τους περιέργεια επάνω σε ενδόμυχα ζητήματα, όπως η αγάπη, η σεξουαλικότητα, ή η υγεία. Όμως, οι ιστοχώροι που επισκέπτονται παρέχουν αρκετές φορές ανακριβείς πληροφορίες, ή πληροφορίες που είναι εκ διαμέτρου αντίθετες με την πραγματική τους ζωή από συναισθηματικής άποψης.

Την ίδια στιγμή, η τυπική **επιφύλαξη** των εφήβων, που τους αποτρέπει από το να συζητήσουν τέτοια θέματα με τους γονείς τους, τους κάνει ιδιαίτερος ευάλωτους, ειδικά, μάλιστα, όταν δεν έχουν κάποιο φίλο, στον οποίο μπορούν να εκμυστηρευτούν το θέμα που τους απασχολεί.

Όπως η τηλεόραση, έτσι και το Διαδίκτυο δημιουργεί αξίες και μοντέλα συμπεριφορών. Αυτά μπορεί να είναι κάποιες φορές βίαια, ρατσιστικά, μεροληπτικά, ή επιβλαβή με άλλους τρόπους, όπως στην περίπτωση των διατροφικών συνηθειών που ενθαρρύνονται από τους προ-ανορεξικούς ιστοχώρους, και που τους επισκέπτονται ολοένα και συχνότερα έφηβοι.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Η **περιέργεια** δεν είναι κάτι κακό. Ίσα-ίσα που πολλές φορές επιβάλλεται. Ίσως, όταν ήσασταν εσείς στην εφηβεία, ψάχνατε σε λεξικά για την ερμηνεία λέξεων που ήταν απαγορευμένες στο σπίτι. Όμως, ως ενήλικες έχετε την επίγνωση ότι το Διαδίκτυο μπορεί, μερικές φορές, να παρέχει αντιφατική, ή ακόμα και επικίνδυνη, επιβλαβή πληροφορία, καθώς δεν αποτελεί πάντα έγκυρη πηγή.

Συνεπώς, είναι σημαντικό να μάθετε στα παιδιά σας **να μην αποδέχονται παθητικά την πληροφορία**. Το κλειδί βρίσκεται στην ικανότητα να αποκωδικοποιούμε τα μηνύματα που έρχονται από τη διαφήμιση, την τηλεόραση, τις εφημερίδες, ή το Διαδίκτυο, και να τα συγκρίνουμε με τις δικές μας απόψεις και αξίες.

Μερικές συμβουλές:

- **Βοηθήστε** το παιδί σας όταν πλοηγείται στο Διαδίκτυο, π.χ. αναζητώντας μαζί απαντήσεις σε μια απορία που έχετε και οι δύο σας. Μάθετέ του πώς να αναζητά στοχευμένα. Εάν δεν ξέρετε ούτε εσείς, σίγουρα κάποιος δικός σας άνθρωπος ή ακόμα και κάποιο νέο παιδί μπορεί να σας δείξει πώς γίνεται αυτό στο Διαδίκτυο. Ρωτήστε! Ή επισκεφθείτε τον ιστοχώρο μας 'www.saferinternet.gr' για να μάθετε τον τρόπο!

- Προσπαθήστε να μεταδώσετε το μήνυμα ότι ακόμα και το Διαδίκτυο πρέπει να τεθεί υπό **αμφισβήτηση**, καθώς οι πληροφορίες του δημιουργούνται από όλους εμάς, και δεν είμαστε όλοι επιστήμονες ή ειδικοί. Εξηγείστε στα παιδιά σας ότι πρέπει να επεξεργάζονται το περιεχόμενό του Διαδικτύου πάντα με κριτική σκέψη.
- Μέσα από τις εμπειρίες με το παιδί σας, μάθετε να εμπιστεύεστε την κριτική του ικανότητα και ωθήστε τον εαυτό σας να το αφήσετε **να προσπαθήσει μόνο του**. Σε κάθε περίπτωση, θα είστε πάντα κοντά του, ως οδηγός του, στον οποίο μπορεί να απευθυνθεί, όποτε αυτό είναι απαραίτητο.
- Έχετε το νου σας για **θέματα που συχνά είναι ευαίσθητα** και προκαλούν μια εγγενή ντροπή στο παιδί σας, όπως τα πρώτα σημάδια ενδιαφέροντος για το αντίθετο φύλο, για τη σεξουαλικότητα, ή για τον έρωτα.
- Αναρωτηθείτε για το **επίπεδο επικοινωνίας και διαλόγου** που έχει το παιδί σας με εσάς (γονείς ή παππούδες), ή με άλλους ενήλικες προσκείμενους σε εσάς, όπως θείες, θείοι, δάσκαλοι. Τα άτομα που έχουν καλή επικοινωνία με το παιδί σας θα πρέπει να τα κρατάτε κοντά του, καθώς, πολλές φορές, εκφράζονται πολύ πιο ελεύθερα προς τα παιδιά, από ότι εσείς σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

5. Αυστηρά ακατάλληλο για ανηλικούς

Το περιστατικό

«Γεια σου, Κώστα. Έχω καιρό να σε δω!»

«Γεια σου, Δήμητρα. Τι κάνεις; Ο γιος σου είναι καλά; Πόσο χρονών είναι τώρα;»

«Σχεδόν 14».

«Απίστευτο πόσο γρήγορα μεγαλώνουν! Σα να ήταν χθες που πήγαινε νηπιαγωγείο».

«Ναι, όντως. Ο χρόνος περνά γρήγορα».

«Πριν το καταλάβεις, θα φέρει και καμιά φιλεναδίτσα στο σπίτι!»

«Μπα, δε νομίζω. Δε μοιάζει να ενδιαφέρεται ακόμη για κοπέλες».

«Θα αστειεύεσαι! Ο δικός μου γιος είναι περίπου στην ίδια ηλικία, και προχθές που κοίταξα το ιστορικό των αναζητήσεων στον υπολογιστή του, έτσι από περιέργεια, δεν μπορεί να βάλει ο νους σου τι είδα! Κοκκινίζω και που το σκέφτομαι! Ο δικός σου δε χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο;»

«Ναι, αλλά...»

«Θα σου πρότεινα να ρίξεις μια ματιά στο ιστορικό των αναζητήσεών του... και μετά πες μου!»

«Ω, Θεέ μου... ιστορικό αναζητήσεων... και πώς το βλέπω αυτό;»

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Οι στατιστικές μελέτες δείχνουν πως 90% των αγοριών στην εφηβεία βλέπουν **πορνογραφία** στο Διαδίκτυο, και ακόμη και στα κορίτσια έχει αρχίσει να γίνεται σύνηθες φαινόμενο.

Γενικά, οι νέοι θεωρούν ότι το να βλέπουν πορνογραφικό υλικό στο Διαδίκτυο **δεν αποτελεί πρόβλημα** ή δεν ενέχει κάποιους συγκεκριμένους κινδύνους. Στην πραγματικότητα, ικανοποιούν τη φυσιολογική περιέργεια σχετικά με το σεξ στις ηλικίες αυτές, που εξάλλου υπήρχε πάντα, και σίγουρα προϋπήρχε του Διαδικτύου, ακόμα και αν στο παρελθόν τέτοιες πληροφορίες υπήρχαν μόνο σε εξειδικευμένα περιοδικά, ταινίες και ιστορίες από συνομήλικα παιδιά.

Οι αρνητικές επιπτώσεις του πορνογραφικού υλικού αυξάνονται κατ' αναλογία με το βαθμό διαστροφής του υλικού, την ένταση και τη συχνότητα έκθεσης στο υλικό αυτό, καθώς και την ηλικία και ωριμότητα του χρήστη. Η πορνογραφία παρέχει πολύ περιορισμένη γνώση και πληροφορίες σχετικά με τις έννοιες της σεξουαλικότητας και της αγάπης, και μπορεί να είναι ιδιαίτερος επιβλαβής για τα νεότερα παιδιά, καθώς δεν έχουν ακόμη σεξουαλικές εμπειρίες και σεξουαλική ωριμότητα. Ωριμότεροι έφηβοι, που έχουν επωφεληθεί κατάλληλης σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, μπορεί σταδιακά να αρχίσουν να ενδιαφέρονται λιγότερο για τη διαδικτυακή πορνογραφία, καθώς αναπτύσσουν σχέσεις και τις πρώτες σεξουαλικές τους εμπειρίες με άτομα στο φυσικό κόσμο.

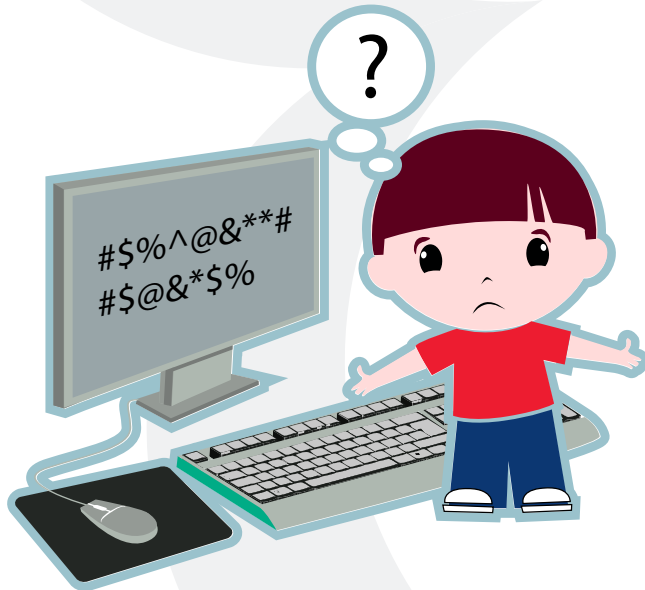
Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Δεν είναι πάντοτε εύκολο για τους γονείς να επιτύχουν τη σωστή ισορροπία μεταξύ της ανάγκης να δώσουν στα παιδιά τους την απαραίτητη αυτονομία που χρειάζονται για να αναπτύξουν την σεξουαλικότητά τους, και της υποχρέωσής τους να προστατεύσουν τα παιδιά τους από την έκθεση σε λανθασμένο και παραπλανητικό σεξουαλικό υλικό. Επιπλέον, το σύνηθες είναι να μη συζητούνται σεξουαλικά ζητήματα με τους γονείς ως θέματα ταμπού, με αποτέλεσμα το χάσμα των γενεών να μεγαλώνει.

Μερικές συμβουλές:

- Μπορεί να σας φέρνει σε δύσκολη θέση να μιλάτε με τα παιδιά σας για θέματα σεξουαλικής φύσης, αλλά δεν μπορείτε να αρνείστε τις φυσιολογικές σεξουαλικές ανάγκες τους. Να είστε ανοιχτοί στο να σας κάνουν ερωτήσεις, στις οποίες οφείλετε να απαντήσετε με ειλικρίνεια και ωριμότητα, προκειμένου τα παιδιά να λάβουν μια σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
- Εάν ο μικρός σας γιος ή η κόρη σας συναντήσουν εικόνες πορνογραφίας στο Διαδίκτυο, προσπαθήστε να τους εξηγήσετε, χρησιμοποιώντας λέξεις και φωτογραφίες κατάλληλες για την ηλικία τους, ότι:
  - » οι φωτογραφίες αυτές δείχνουν έναν τρόπο συνεύρεσης που αφορά στους ενήλικες.

- » υπάρχουν άλλοι τρόποι για τα παιδιά να δείχνουν την τρυφερότητά τους και αντίστοιχα να λαμβάνουν αγάπη, όπως τα φιλιά, οι τρυφερές λεξούλες, οι αγκαλιές.
- Αποφύγετε να χρονοτριβείτε με «τεχνικές» εξηγήσεις, καθώς θα μπορούσε να παραφορτώσει το μυαλό του παιδιού σας με τρόπους σεξουαλικής συμπεριφοράς που είναι πολλές φορές δεισπραμμένοι.
- Εξηγείστε ότι αυτό που έχει πραγματικά σημασία στον τομέα της σεξουαλικότητας, είναι ο σεβασμός προς το άλλο άτομο και η αμοιβαία συγκατάθεση. Παραδείγματος χάριν, ακόμα και ένα απλό φιλί, εάν δε γίνει με τη συγκατάθεση και των δύο, μπορεί να αποτελέσει μία μορφή επιθετικότητας.

6. Έχω κι εγώ δικαίωμα να «σερφάρω» στο Διαδίκτυο!

Το περιστατικό

Ο 8χρονος γιος σας, Βασίλης, σας ζητά εδώ και καιρό να τον αφήσετε να έχει πρόσβαση στον υπολογιστή! Όλοι του οι φίλοι «σερφάρουν» ήδη στο Διαδίκτυο, οπότε από το πρωί μέχρι το βράδυ ο γιος σας γκρινιάζει. Εσείς, ως γονείς, ανησυχείτε και θεωρείτε ότι δεν πρέπει να έχει πρόσβαση από τόσο μικρή ηλικία, παρόλο που γνωρίζετε ότι ίσως έχετε καθυστερήσει, καθώς, όντως, τα σημερινά παιδιά ξεκινούν πια από πολύ νωρίς να έρχονται σε επαφή με την τεχνολογία. Είναι δύσκολο, πλέον, να τον αποτρέψετε από το να «σερφάρει» στο Διαδίκτυο, και αποφασίζετε να του επιτρέψετε την πρόσβαση υπό την επίβλεψή σας. Με τις υποχρεώσεις και τις δουλειές που έχετε, όμως, δεν μπορείτε να είστε πάντοτε παρόντες. Τι κάνετε τότε;

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Παρόλο που πολλοί γονείς είναι λογικό να ανησυχούν για το κατά πόσο πρέπει να επιτρέψουν στα παιδιά τους να πλοηγούνται στο Διαδίκτυο χωρίς επίβλεψη –και είναι πολύ σωστό αυτό, ειδικά για τα μικρά παιδιά που πρέπει να στηρίζονται στις διαδικτυακές τους αναζητήσεις–, δεν μπορούν για διάφορους λόγους να είναι φυσικά παρόντες όλη την ώρα. Μια καλή λύση θα ήταν να εγκαταστήσουν ένα γονικό φίλτρο στον υπολογιστή που υπάρχει στο σπίτι, προκειμένου να μπορέσουν να επιλέγουν και να ελέγχουν ως ένα βαθμό το περιεχόμενο που θα βλέπουν τα παιδιά τους, να μπλοκάρουν ανεπιθύμητο υλικό, όπως και να θέτουν όρια στο χρόνο χρήσης του υπολογιστή.

Δυστυχώς, η εύρεση και εγκατάσταση ενός γονικού φίλτρου δεν είναι πάντοτε εύκολη υπόθεση για τους γονείς και τα παιδιά, που προφανώς **δεν έχουν καμία πρόθεση να βοηθήσουν τους γονείς στο να χρησιμοποιήσουν ένα τέτοιο φίλτρο.**

Όσον αφορά στην επιλογή και χρήση των φίλτρων, οι γονείς μπορεί να επιδείξουν **υπερβολικό άγχος για έλεγχο.** Για παράδειγμα, υπάρχουν κάποια φίλτρα που χρησιμοποιούν SMS για να ενημερώσουν εξ αποστάσεως τους γονείς ποιες λέξεις αναζητούν τα παιδιά τους στο Διαδίκτυο, ή ακόμη που τους επιτρέπουν να δουν τι γράφουν τα παιδιά τους στον υπολογιστή.

Παρόλο που τα φίλτρα είναι σαφώς χρήσιμα για τα μικρότερα παιδιά, να έχετε στο μυαλό σας ότι μπορεί να αποτελέσουν συχνά αιτία διαμάχης.

- Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να νιώσουν ότι **τιμωρούνται**, ελέγχονται, και αντιμετωπίζονται «σαν παιδιά».
- Ένα **πολύ αυστηρό φίλτρο** μπορεί να αποτρέψει τα μεγαλύτερα παιδιά από το να ικανοποιήσουν ανάγκες τυπικές για την ηλικία τους, όπως το να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, ή να μοιραστούν τα ενδιαφέροντα και τα ερωτήματά τους.
- Τα φίλτρα που αποκλείουν την πρόσβαση σε υπέρμετρο αριθμό ιστοσελίδων μπορούν, επίσης, να ωθήσουν τα παιδιά στο να **αφαιρέσουν το φίλτρο**, ή να βρουν **«εναλλακτικές μεθόδους»** για να έχουν πρόσβαση στο περιεχόμενο που δεν τους επιτρέπεται, όπως το να πάνε σε ένα ίντερνετ καφέ ή στο σπίτι ενός φίλου τους.
- Οι γονείς είναι, συνήθως, πιο προστατευτικοί και αυστηροί στα κορίτσια, αλλά μην ξεχνάτε ότι και τα αγόρια μπορούν εύκολα να γίνουν **θύματα ακατάλληλου περιεχομένου** ή κακοποίησης στο Διαδίκτυο.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Το διαδικτυακό περιεχόμενο που βλέπουν τα παιδιά σας πρέπει να είναι **κατάλληλο για το συγκεκριμένο στάδιο της ανάπτυξης, στο οποίο βρίσκονται. Ο γονικός σας ρόλος δεν πρέπει να ανατεθεί σε ένα φίλτρο.** Αφού δεν υπάρχει συγκεκριμένο ηλικιακό όριο που να εξασφαλίζει την απολύτως ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, εξαρτάται από εσάς να αξιολογήσετε τις κριτικές ικανότητες του παιδιού σας, κατά πόσο η κρίση του είναι ανεξάρτητη, καθώς και το επίπεδο ευθύνης και τεχνικής κατάρτισής του.

Να θυμάστε ότι τα παιδιά δεν είναι **παθητικά θύματα του Διαδικτύου**, ειδικά καθώς μεγαλώνουν. Ως ενεργοί χρήστες, είναι ικανά να επεξεργάζονται τα εξωτερικά ερεθίσματα και να αναπτύσσουν μηχανισμούς άμυνας, εάν χρειάζεται. Οι δεξιότητες αυτές πρέπει να αναπτύσσονται και να εξελίσσονται σε συνεχή βάση.

Μερικές συμβουλές αναφορικά με τη χρήση φίλτρων:

- Για τα μικρά παιδιά, έχει νόημα να **αποκλείσετε** τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή χωρίς επίβλεψη.
- Όταν **επιλέγετε και εγκαθιστάτε ένα φίλτρο**, συζητήστε ανοιχτά τους λόγους για τους οποίους προβαίνετε σε κάτι τέτοιο, πώς λειτουργεί το φίλτρο, τα πλεονεκτήματά του και τους περιορισμούς του. Αυτό θα βοηθήσει στη μείωση πιθανών μελλοντικών συγκρούσεων.
- **Προσαρμόστε** το φίλτρο, ώστε να ανταποκρίνεται στην ηλικία του παιδιού σας και στο επίπεδο ωριμότητάς του. Εάν έχετε παιδιά **διαφορετικών ηλικιών**, μην είστε υπερβολικά αυστηροί με τα μεγαλύτερα, επειδή θέλετε να προστατέψετε τα μικρότερα παιδιά. Ρυθμίστε το φίλτρο ανάλογα με την ηλικία του κάθε παιδιού ξεχωριστά.
- Να θυμάστε ότι, ακόμη και μετά την εγκατάσταση του φίλτρου, θα πρέπει **να το επικαιροποιείτε και να το ενημερώνετε**, καθώς τα παιδιά θα μεγαλώνουν.
- Εξηγείστε στα μεγαλύτερα αδέρφια ότι τα μικρότερα αδέρφια τους θα μπορούν να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο μόνο τους, όταν θα έχουν φτάσει στην **κατάλληλη ηλικία**.
- Φίλτρα και εργαλεία γονικού ελέγχου διατίθενται ευρέως στο εμπόριο, στα καταστήματα ειδών υπολογιστών. Ζητήστε από το κατάστημα να σας βοηθήσει, έτσι ώστε να επιλέξετε το **φίλτρο που ταιριάζει στις ανάγκες σας**.

7. Άλμα στο σκοτάδι

Το περιστατικό

Τώρα τελευταία, η 13χρονη κόρη σας, Άννα, είναι πολύ ήσυχη, ταραγμένη, και ψιθυρίζει όλη την ώρα με τις φίλες της. Παρόλο που έχετε συμφωνήσει κανόνες που περιορίζουν την ώρα χρήσης του υπολογιστή και του Διαδικτύου, εκείνη παραμένει συνδεδεμένη μέχρι αργά το βράδυ.

Μια μέρα, επιστρέφετε σπίτι νωρίς εκτός προγράμματος, και η Άννα πετάγεται έντρομη κλείνοντας γρήγορα τον υπολογιστή, σα να είχε κάτι να κρύψει. Τη ρωτάτε τι συμβαίνει, και παρόλο που νιώθει στην αρχή αμηχανία, παραδέχεται τελικά ότι έχει αναπτύξει ένα φλερτ με κάποιον που γνώρισε στο Διαδίκτυο, έναν υποτιθέμενο 18χρονο, που την πιέζει εδώ και αρκετές μέρες να συναντηθούν.

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Ο φόβος ότι τα παιδιά μπορεί να παρασυρθούν από ενδεχόμενους παιδεραστές δια μέσου του Διαδικτύου ή του κινητού τηλεφώνου είναι πολύ συνήθης στους γονείς. Οι προεφηβικές ηλικίες μεταξύ 11 και 14 είναι ιδιαίτερα επίφοβες, εξαιτίας των σωματικών αλλαγών και των σεξουαλικών επιθυμιών που αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους, αν και τα παιδιά εξακολουθούν να στερούνται σωματικής και συναισθηματικής ωριμότητας.

Οι ενήλικες που ενδιαφέρονται σεξουαλικά για ανηλίκους χρησιμοποιούν πολλές μεθόδους και εργαλεία για να έρθουν σε επαφή με αγόρια και κορίτσια, όπως οι διαδικτυακοί χώροι συνομιλίας (chat-rooms), οι ιστοχώροι κοινωνικής δικτύωσης, ή τα κινητά τηλέφωνα. Υπάρχει, επίσης, μια τεχνική ψυχολογικής χειραγώγησης, γνωστή ως «grooming», που έχει ως σκοπό να δημιουργήσει στενές ή σεξουαλικές σχέσεις με το παιδί.

Αυτή η τεχνική αποτελείται από τρεις διακριτές φάσεις:

α) Μετά την καθιέρωση της επικοινωνίας μέσω chat-room ή ιστοχώρου κοινωνικής δικτύωσης, ο δυνάμενος παιδεραστής ανακαλύπτει το **βαθμό «ιδιωτικότητας»** που απολαμβάνει το παιδί (π.χ. σε ποιο σημείο του σπιτιού βρίσκεται ο υπολογιστής, και εάν οι γονείς είναι παρόντες ή όχι).

β) Στη συνέχεια, προσπαθεί να κερδίσει την **εμπιστοσύνη** του παιδιού, αναφέροντας π.χ. κοινά ενδιαφέροντα, όπως μουσική, αγαπημένους ηθοποιούς, ή χόμπι. Ο στόχος είναι να αναπτυχθεί οικειότητα με το παιδί που βαθμιαία θα γίνεται ολοένα και πιο ιδιαίτερη και πιο προσωπική. Σε αυτή τη φάση μπορεί να ανταλλάγουν φωτογραφίες, όμως όχι απαραίτητα σεξουαλικού περιεχομένου.

γ) Όταν ο ενήλικας είναι σίγουρος ότι δεν υπάρχει περίπτωση να ανακαλυφθεί, προσπαθεί να καθιερώσει **σχέση αποκλειστικότητας** με το παιδί, καθιστώντας τη σχέση αδιαπέραστη από τρίτους. Αυτή είναι και η φάση, κατά τη διάρκεια της οποίας μπορεί να αρχίσει η ανταλλαγή φωτογραφιών ρητής σεξουαλικής φύσης, και η απαίτηση για συνάντηση στο φυσικό κόσμο. Ο ενήλικας μπορεί συχνά να αποστέλλει παιδοπορνογραφικό υλικό για να ομαλοποιήσει τη σεξουαλική σχέση με τον ανήλικο, και να τον πείσει ότι η παιδική πορνογραφία δεν είναι κάτι κακό. Μερικές φορές, ο ανήλικος πιέζεται να στείλει κι αυτός φωτογραφίες, βίντεο, ή μηνύματα σεξουαλικού περιεχομένου. Το υλικό αυτό μπορεί, στη συνέχεια, να χρησιμοποιηθεί για εκβιασμό του ανήλικου, εάν αργότερα αρνηθεί να συνεχίσει τη διαδικτυακή σχέση ή την εμπλοκή του σε μια πραγματική σεξουαλική σχέση.

Οι γονείς πρέπει να έχουν, επίσης, υπ' όψιν τους ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια χρησιμοποιούν συχνά το Διαδίκτυο για ακατάλληλους λόγους, ή για να αναζητήσουν πληροφορίες σεξουαλικής φύσεως.

Επιπλέον, τα αγόρια, που συχνά νιώθουν αποπροσανατολισμένα αναφορικά με το να σχηματίσουν την προσωπική τους ταυτότητα και το σεξουαλικό τους προσανατολισμό, μπορεί να αποδειχτούν ευάλωτα σε τέτοιους είδους επαφές με πιθανούς παιδεραστές.

Καθίσταται σαφές, ότι η **διασφάλιση μιας σωστής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης** των παιδιών σας είναι ζωτικής σημασίας για την αποτροπή σεξουαλικής κακοποίησης μέσω του Διαδικτύου.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Τα παιδιά σας ενδέχεται να εκτεθούν σε ποικίλες σεξουαλικές συμπεριφορές από μικρή ηλικία, είτε μέσω τηλεόρασης, είτε παρακολουθώντας σημάδια αγάπης μεταξύ ζευγαριών, είτε βλέποντας κάποια στιγμή ιερόδουλες με τους πελάτες τους στο δρόμο.

Γι' αυτόν το λόγο, είναι σημαντικό να λαμβάνουν πληροφόρηση κατάλληλη για την ηλικία τους, και να τους δίνετε την **απαραίτητη προσοχή** όταν αναφέρονται σε ζητήματα σεξουαλικότητας.

Μερικές συμβουλές:

- Βοηθήστε τα παιδιά σας να αναγνωρίζουν και να **εκφράζουν τα συναισθήματά τους**, έτσι ώστε να μπορέσουν να διαχειριστούν με κατάλληλο τρόπο τις διαδικτυακές τους επαφές και να αποφύγουν ενδεχόμενη αποπλάνηση.
- Προσπαθήστε να εξηγήσετε με κατάλληλες για την ηλικία τους λέξεις και φωτογραφίες, ότι η σεξουαλική πράξη βασίζεται στον **αμοιβαίο σεβασμό**.
- Προσπαθήστε να παρακολουθήσετε προσεκτικά και διακριτικά με τι απασχολούνται τα παιδιά σας τον ελεύθερο χρόνο τους στο Διαδίκτυο, τι κάνουν, με ποιους «συναντιούνται», ποια είναι αυτή τη στιγμή τα κύρια ενδιαφέροντά τους. Αν δεν ξέρετε πολλά πράγματα για το Διαδίκτυο, ζητήστε από τα παιδιά σας να σας το δείξουν. Μέσα από αυτή την επικοινωνία, **συνομιλήστε μαζί τους για τα διαδικτυακά τους ενδιαφέροντα**.
- Είναι σημαντικό να κατανοήσουν τα παιδιά σας από μικρή ηλικία ότι **μπορούν πάντοτε να βασίζονται σε εσάς**, ό,τι και να έχουν κάνει στο Διαδίκτυο. Πείτε στα παιδιά ότι και εσείς έχετε κάνει λάθη που έχετε μετανιώσει και που φοβηθήκατε να τα πείτε στους δικούς σας γονείς. Μάθετέ τα, λοιπόν, σε περίπτωση ύποπτων συμπεριφορών, ειδικά όταν εκβιάζονται από τρίτους με αποκάλυψη ανάρμοστων πράξεών τους προς γονείς ή τρίτους, αμέσως να σας ενημερώνουν, για να αναλάβετε δράση!
- Παρόλο που είναι πολύ σημαντικό για όλους μας να μπορούμε να εμπιστευόμαστε τρίτους, είναι, επίσης, πολύ σημαντικό να επισημάνετε στα παιδιά σας ότι **δεν είναι όλοι οι άνθρωποι άξιοι της εμπιστοσύνης τους**.

8. Το «καλό παράδειγμα»

Το περιστατικό

«Παιδιά, μπορεί κάποιος από εσάς να μου “κατεβάσει” από το Διαδίκτυο μερικά καρτούν για την κόρη μου; Είναι τόσο ακριβά για να αγοράζω κάθε τόσο, και η κόρη μου ζητάει συνέχεια καινούρια!»

Στην ερώτηση της δασκάλας προς την τάξη, τουλάχιστον τα μισά παιδιά σηκώνουν το χέρι τους πρόθυμα να βοηθήσουν...

«Κυρία... πόσα θέλετε; Θα κάτσω σήμερα στον υπολογιστή το βράδυ μαζί με τον μπαμπά μου και θα σας “κατεβάσω” όλα τα καρτούν των 10 τελευταίων ετών. Θα σας τα φέρω αύριο!»

Πώς μπορείτε να ερμηνεύσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Η χρήση προγραμμάτων για το «κατέβασμα» ταινιών, μουσικής, βιντεοπαιχνιδιών και άλλου υλικού από το Διαδίκτυο είναι συνηθισμένη ανάμεσα στα παιδιά αλλά και στους ενήλικες. Είναι ένας τρόπος εύρεσης προϊόντων που πλέον δεν πωλούνται στο εμπόριο, μπορεί, όμως, να αποτελέσει και έναν τρόπο εξοικονόμησης χρημάτων. Υπάρχουν ιστοχώροι στο Διαδίκτυο που παρέχουν τέτοιου είδους προϊόντα δωρεάν, ή με ειδική άδεια χρήσης.

Όμως, πολλά παιδιά έχουν δει πολλές φορές τους γονείς τους να «κατεβάζουν» παράνομα μουσική ή ταινίες από το Διαδίκτυο, και αυτή η ανεκτική στάση σε μια τέτοια συμπεριφορά περνά και στα ίδια.

Ωστόσο, να θυμάστε ότι μια τέτοια πρακτική έχει επιπτώσεις από ηθικής, αλλά ακόμα και νομικής φύσης, εάν καταπατά το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Βεβαίως, υπάρχει μια ευρεία δημόσια συζήτηση μεταξύ αυτών που υπερασπίζονται την απόλυτη ελευθερία στη χρήση του Διαδικτύου και αυτών που το θεωρούν αυτό ως κλοπή προϊόντων και υπηρεσιών, όμως, τη στιγμή που υπάρχουν νόμοι, πρέπει να τηρούνται.

Πώς μπορείτε να προσεγγίσετε ένα τέτοιο περιστατικό

Ως γονέας, είναι σημαντικό να αναρωτηθείτε τι παράδειγμα δίνετε στα παιδιά σας εάν «κατεβάζετε» υλικό από το Διαδίκτυο ή τους ζητάτε να βρουν ταινίες, όταν το «κατέβασμα» αυτό είναι παράνομο.

Πώς περιμένετε το παιδί σας να σεβαστεί τους κανόνες, όταν είναι τόσο πιο εύκολο να τους αγνοήσει; Πώς θα αποκτήσουν οι απαγορεύσεις σας νόημα, όταν είναι απλή θεωρία; Το γεγονός ότι η «πειρατική» ταινία ή μουσική έχει παραχθεί από μια μεγάλη πολυεθνική εταιρία δικαιολογεί την **παράνομη πράξη**;

Δε θα αναλυθούν εδώ όλα τα ηθικά ζητήματα του Διαδικτύου. Ωστόσο, αξίζει να αναλογιστείτε ότι πίσω από κάθε τραγούδι ή ταινία υπάρχουν ηθοποιοί, τραγουδιστές, τεχνικοί, μουσικοί, και πολλοί άλλοι, που έχουν δικαίωμα να κερδίζουν το ψωμί τους από τη δουλειά τους. Είναι, επίσης, σημαντικό να εξηγήσετε στα παιδιά τους λόγους ύπαρξης των νόμων, και ότι, άσχετα με το αν συμφωνούμε ή όχι, πρέπει να γίνονται σεβαστοί. Επιπροσθέτως, εκτός από τα ηθικά και εκπαιδευτικά ζητήματα, υπάρχουν και κάποια άλλα θέματα που πρέπει να έχετε υπ' όψιν σας, όταν «κατεβάζετε» υλικό από το Διαδίκτυο:

- Τα ονόματα των αρχείων είναι κάποιες φορές λανθασμένα και μπορεί κανείς να καταλήξει με πορνογραφικό ή παιδοφιλικό υλικό, αντ' αυτού που αναζητά στην πραγματικότητα. Εάν σας συμβεί να «κατεβάσετε» παιδοφιλικό υλικό, να θυμάστε ότι είναι παράνομο περιεχόμενο και **πρέπει άμεσα να το αναφέρετε** στην Ανοιχτή Γραμμή Safeline.gr του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου (email: report@safeline.gr), ή να απευθυνθείτε στην Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος (ειδική τηλεφωνική γραμμή καταγγελιών 11012 ή email: ccu@cybercrimeunit.gov.gr).
- Πριν ανοίξετε οποιοδήποτε αρχείο που έχετε «κατεβάσει» από το Διαδίκτυο, πρέπει να το **σαρώσετε για ιούς** με λογισμικό προστασίας, προκειμένου να αποφύγετε κακόβουλο λογισμικό να εγκατασταθεί στον υπολογιστή σας.
- Τέλος, είναι σημαντικό να **μη μοιράζετε όλο το σκληρό σας δίσκο** σε δίκτυα P2P², ειδικά εάν έχετε αποθηκευμένα ευαίσθητα ή προσωπικά αρχεία, για να αποφύγετε τον κίνδυνο να αποκτήσει κάποιος πλήρη πρόσβαση στον υπολογιστή σας.

² Η ανταλλαγή αρχείων P2P ή Peer-to-peer (διομότιμη επικοινωνία) επιτρέπει στους χρήστες να κατεβάζουν αρχεία, όπως μουσική, ταινίες και παιχνίδια, χρησιμοποιώντας ένα λογισμικό P2P, το οποίο ψάχνει για άλλους διασυνδεδεμένους υπολογιστές. «Ομότιμοι» (peers) ονομάζονται οι υπολογιστές που συνδέονται μεταξύ τους.

Χρήσιμες ιστοσελίδες για την ασφάλεια στο Διαδίκτυο

για ένα ασφαλέστερο διαδίκτυο

<http://www.saferinternet.gr>

**Δράσης Ενημέρωσης και Επαγρύπνησης
του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου**

ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ - Π.Ι.
SAFENET

<http://www.safeline.gr>

**Ανοιχτή Γραμμή Καταγγελιών παράνομου περιεχομένου
στο Διαδίκτυο – Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου**

ΜΟΝΑΔΑ ΕΒΕΘΗΚΕ ΨΥΧΑΙΝ (Μ.Ε.Ψ.)
8001 80015

<http://www.saferinternet.gr/helpline>

**Γραμμή Βοήθειας ΥποΣΤΗΡΙΞΩ 800 11 800 15
Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου**

<http://internet-safety.sch.gr>

Ασφάλεια στο Διαδίκτυο - Ενημερωτικός Κόμβος Π.Σ.Δ.

internet, κινητό και παιδί

<http://www.kidsatsafety.gr>

Kids@Safety Internet, Κινητό & Παιδί

<http://www.google.gr/familysafety/>

Κέντρο οικογενειακής ασφάλειας

<http://www.pegi.info/gr/>

**Πανευρωπαϊκό σύστημα κατάταξης
για τα ηλεκτρονικά παιχνίδια**

Σημειώσεις

A series of horizontal dotted lines for taking notes, spanning the width of the page.

Το Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου και η Δράση Ενημέρωσης & Επαγρύπνησης Saferinternet.gr υλοποιούνται με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του προγράμματος πλαισίου Safer Internet: <http://ec.europa.eu/saferinternet>.

Η Δράση Saferinternet.gr αποτελεί τον εθνικό εκπρόσωπο του Πανευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Κέντρων Ενημέρωσης και Επαγρύπνησης Insafe: <http://www.saferinternet.org>.

Το έργο αυτό της Δράσης Ενημέρωσης Saferinternet.gr του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου βρίσκεται υπό άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 3.0 Ελλάδα (CC BY-NC-ND 3.0)

Επιτρέπεται η χρήση του έργου ως έχει και στο σύνολό του με αντιγραφή, διανομή και μετάδοση υπό τους εξής όρους:

1. Απαγορεύεται η χρήση του έργου μέσα στα πλαίσια σκοπού άμεσα ή έμμεσα κερδοσκοπικού.
2. Απαγορεύεται η διασκευή, η προσαρμογή ή η οποιαδήποτε άλλη μετατροπή, η αποσπασματική χρήση του έργου, ή η δημιουργία παράγωγου έργου.
3. Απαγορεύεται η χρήση του έργου χωρίς αναφορά του δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας καθώς και των όρων που διέπουν την παρούσα άδεια.

Η παρούσα άδεια σε καμία περίπτωση δεν αναίρει ή περιορίζει το ηθικό δικαίωμα του δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας. Για οιαδήποτε άλλη χρήση πέραν αυτής που προβλέπεται από τη συγκεκριμένη άδεια, απαιτείται γραπτή άδεια από τον δικαιούχο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Για να δείτε αντίγραφο της άδειας, επισκεφθείτε:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/>

Ο παρών οδηγός βασίστηκε στο πρωτότυπο έργο του Ιταλικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου "A guide for parents – education and new media", ο οποίος προσαρμόστηκε στην Αγγλική γλώσσα από το Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Εθνικών Κέντρων Ενημέρωσης & Επαγρύπνησης Insafe, για διάχυσή του μέσω του Δικτύου.

Εκδότης: Safer Internet Hellas

Τηλ.: 210 6212365
Email: info@saferinternet.gr
URL: www.saferinternet.gr

ISBN 978-960-99061-7-3
Copyright © 2013 Safer Internet Hellas

Γραμμή Βοηθείας

800 11 800 15

**Εάν το Διαδίκτυο δυσκολεύει τη ζωή
του παιδιού σας ζητήστε βοήθεια**

safeLine
www.safeline.gr

**Καταγγείλετε παράνομο
περιεχόμενο στο Διαδίκτυο**

Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου
Δράση Ενημέρωσης & Επαγρύπνησης

s@ferinternet.gr
για ένα ασφαλέστερο διαδίκτυο

Επίσημος Συνεργάτης

ISBN 978-960-99061-7-3